

els ulls per no veure el català; però a ningú pot sorprendre que aquest mot romànic (igual que *intransigent*) hagi estat engendrat dins la Romània pel poble màrtir i indòmit de Catalunya.

Altres també té localment *revolta* el sentit de 'revolt de camí', conegut en els Pirineus, i sobretot val.; on són les d'un camí o també les d'un barranc: anotat a Vall d'Alba, Vall d'Uixó, Bètera, Real de Montroi, Picassent, Benifaió d'Espioca; en les localitats on *b* es distingeix de *v*, tinc pertot bilabial, en part oclusiva: CastPna., Oliva (en tres llocs, sempre *b*), Vilallonga-Assafor, Orba, Castell-de-Castells, Alcoleja, Altea, Castalla. *Revolver* 'revoltós' (S. xiv, *CoDoACA* VIII, 468). *Revoltí* cat. occid. (DAG.). *Revoltim* Bna. (DAG.).

Revoltar 'rondar per, vagar per': «les ombres esglayades dels difunts *revoltaven* aquell paratge» citat pel DAG. sense identificar, s. v. *ombra*: és clar que és del S. xiv, sigui el *Cavaller Tuglat* o el *Viatge al Purgatori* de Ramon de Perellós (c. 1396-1400); *revoltant-se* 'tirant-se daltabaix': «*revoltant-se* per la finestra avall», *Curial*, NCL. III, 153.19; 'caragolar, enrevoltar': «*revoltant* los cabells», *Corbatxo* (supra); eiv., PzCabreró (cf. *redorta*). 'Enderrocar, subvertir': «realms y tronos *revoltaren* / també 'l de Déu cregueren seria escaladís», *Atl.* I, 8c; en l'acc. tr. 'envoltar' *AlcM* només el troba en docs. mall. del S. xix.

Revoltaria mall. 'bagateja' mall. (BDLC VII, 41). *Revoltisc*: «tot bon --- jutge se deu mostrar e ésser rigorós als superbiosos, plasant als plans, bròfec als *reboltiscs*», Eiximenis (*Do. Comp.*, NCL., 78). *Revoltó* 'revolt, marrada, zig-zag en un camí: n'hi ha 3 o 4 amb aquest genèric i nom propi a Galatzó (Calvià), que formen part d'un «camí de bistis» (1964). *Revoltós* [1429]: «Ell sentia que-ls burgunyons eren hòmens *revoltosos* e de mala condició», *Decam.*, NCL. I, 69, = recordo d'un doc. de la 1.^a meitat del S. xvi «Fra Paner que és home *revoltós*». *Revoltosa*, planta.

Revoltant [S. xx]. *Revoltació*. *Revoltador*. *Revoltajar*. *Revoltell*. *Revolteri*. *Revollilla*; *revollilló*; *revollillada*. *Revoltino*. *Revoltura*. Cpt.: *Revolta-campanes* o *revolteja-campanes*. *Enrevoltar*, sobretot mall.: «L'Ofici --- de l'assumpció --- cridava la meua atenció l'alegre lilit -- enmitj de l'església, *enrevoltat* de florit verger d'oloroses alfàbegues, flocaters y bells-veures, amb el lluent pabelló ---», JnRosselló (*Manyoc*, 157). «No estigues interessada / si em veus passar cap avall: 'ca-teua per mi és vall, / *enrevoltat* de murada», Moll (*Amoroses*, 106). *Banya-enrevoltada* nom d'un bou: recordo una cobla de llauçada mall.: «jo llaurava amb en Vermei, / i amb en *Banya-enrevoltada* / ---» (veg. Rokseth, *Cult. de Céréales à Maj.*).

Revolvedor [Busa-N.]. *Revólver* [1919, Pons i Masaveu], de l'anglès *revolver* (marca patentada per M. Colt l'inventor, el 1835), derivat de *revolve* 'fer girar', pel funcionament giratori automàtic d'aquesta mena de pistola. *Revolviment*. *Revolvori*, alteració de *rebombori*. De *revoldre*, *revolt*, en combinació amb *embolicar*, deu ser derivat el val. monoverí *revolica* 'petit avalot', SGuarner, gloss. de *Canyis*.

Revolució, pres del ll. *revolutio*, -onis, 'girada, capgirament': en el sentit geomètric i astronòmic («volta d'un astre a l'entorn d'un altre», Fontseré, *CiFiNat.*), ja fi S. xiv (Gilbert-Corsuno; Busa-N. «sinuatio, spirata; *fer revolucions*, sinuare, in spiras se colligere»); en el sentit polític Lacav. 1695: «revolució de les coses del Estat, *publicae rei commutatio*»: acc. que apareix primerament en angl. [S. XVI], mentre que en francès no s'assenyala fins a Montesquieu (1748), ço que va d'acord amb les dates respectives de les dues grans revoltes democràtiques europees; però en català ja n'hi ha ús l'any 1473, poc després de la lluita contra Joan Sens-Fe, generalment coneguda per la «Revolució catalana» (si bé altres li donen des de 1462 el nom eufèmic *commoció*, *conturbació*, veg. G. Colon: *Enc. Ling. Hisp.* II, 211). La lògica dels mots va amb la dels fets. ¿És estrany que tant *revolta* com *revolució* es registressin, abans que enlloc, en llengua catalana?

Quant a *revolucionari* [19-III-1810] fou usat en la proclama catalana del cap napoleònic Augereau en el «Brusi» d'aquest dia: en fr. *révolutionnaire* 1794, i en angl. *revolutionary* una vegada escadussera el 1774; «Molts homes dèbils són *revolucionaris*: se pensen que-ls aniria molt bé no ésser governats, per allò mateix que ells no són capaços de governar als altres ni de governar-se a si mateixos», escriu Goethe (com a bon poeta àulic del Duc de Weimar) (Maragall, *Pens. de Goethe*, p. 36). *Revolucionari* [1868, *SLitCosta*], fr. -onner 1794; *revolucionaire*, -nador. *Contra-revolució*, en fr. 1790 (Danton). *Reravolt*. *Travolta*.

Valva [1868, *SLitCosta* «Cada una de les dues peces de la coberta dura de certs moluscos; id. de la coberta dura d'alguns fruits que s'obren sols» (Fontseré, *CiFiNat.*, 134 i lèxic)] i *valvula* [Lab. 1840],⁶ de la mateixa arrel que *volvere*; *valvular* [1869] [id.]; *valvulat*; *valvulitis*; *valvari* [id.]; *valvijorme*. *Vals* [DOrt.], de l'al. *walz* id., derivat de *walzen* 'fer rodar', de la mateixa arrel indoeuropea que *volvere*; *valsar*.⁷

¹ Tres cites en PSW VIII, 835b, § 5, però una és de la *Nobla Leigón* valdesa, i les altres deuen ser de c. Avinyó; una altra § 6 és 'torn', no 'vegada'. —

² A propòsit apuntem la sospita que els termes arquitectònics *arcoïant* i (*arc*) *botarell* són pertot catalanismes, provinents d'això per una metacedeusi (atribució a un radical homònim). —³ «Las forcas y pasariestas / dixándolas ya por viellas: / agora ño s'esvolutan. / No dan güeltas y más güeltas, / esmicazando la garba», MzCoarasa, *Añada 'n Echo*, p. 62.

⁴ Sobre aquest afegeixo ací *se bujirá* «se vautre» a Jegun (C. del Gers, *ALGc.* II, 452), *se bujrisá* «se rouler l'âne», «les poules» en el NE. del Gers i a la V. d'Aran (II, 458). —⁵ No abraçada per tothom amb el mateix zel. Mentre alguns l'usen en massa i preterint tots els sinònims, a risc d'embarfar, altres no exclouen *desenroïllar* (que a tort hom pendria per castellanisme) i li prefereixen sempre que escaigui l'ús de *descabdellar*, *desplegar* etc.: així em sembla millor, i és el que observem en la ploma d'homes de l'escola de «L'Avenç» (Fabra, Coromines etc.);